

Etiškas elgesys internete

Pamokos planas ir rekomendacijos 9-12 klasėms

Kritinį mąstymą
ugdykime kartu!

VIPT
@asociacija

European **MEDIA AND
INFORMATION** Fund
Managed by
Calouste Gulbenkian Foundation

Projektas „Medijų raštingumo stiprinimas bendruomenėse: kritinį mąstymą ugdykime kartu!“

Šio projekto tikslas – stiprinti medijų raštingumą, ypač kritinį mąstymą, suteikiant aktyviems vietos bendruomenių atstovams žinių ir priemonių, kaip to mokyti kitus savo bendruomenės narius.

Projekte ypač daug dėmesio bus skiriama mokyklų bibliotekininkams, kurie, organizuodami informacijos bei medijų raštingumo švietimo renginius ir pasiekdami platesnę mokyklos bendruomenę, galės naudotis projekto metu sukurtais ištekliais ir perduoti kritinio mąstymo žinias bei įgūdžius mokytojams, mokiniams ir jų tėvams. Dalyvaujantys projekte veiks ne tik susitapinę savo įgūdžius, bet ir taps stiprių žinių daugybe savo bendruomenėse.

Projektą įgyvendina dvi asociacijos iš Lietuvos, dalyvaujančios kuriant žinių visuomenę šalyje: asociacija „Langas į ateitį“ bei asociacija „Viešieji interneto prieigos taškai“.

Projekto socialinis partneris - Lietuvos mokyklų bibliotekų darbuotojų asociacija.

Lietuvos mokyklų bibliotekų
darbuotojų asociacija
Association of Lithuanian School Library Staff

Projektą finansuoja Europos žiniasklaidos ir informacijos fondas (EMIF).

European | **MEDIA AND
INFORMATION** | Fund

Managed by
Calouste Gulbenkian Foundation

ATSAKOMYBĖS APRIBOJIMAS. Visa atsakomybė už bet kokį Europos žiniasklaidos ir informacijos fondo remiamą turinį tenka autoriui (-iams), ir jis nebūtinai atspindi EMIF ir fondo partnerių, Calouste Gulbenkian fondo ir Europos universitetų instituto poziciją.

DISCLAIMER. The sole responsibility for any content supported by the European Media and Information Fund lies with the author(s) and it may not necessarily reflect the positions of the EMIF and the Fund Partners, the Calouste Gulbenkian Foundation and the European University Institute.

<https://gulbenkian.pt/emifund/disclaimer/>

 CC BY-NC 4.0

© Asociacija „Langas į ateitį“, 2023

Pamokos tikslas

Ši pamoka yra skirta 9-12 klasių mokiniams ir turi didelę reikšmę jiems įžengiant į suaugusiųjų pasaulį. Šiuolaikinė visuomenė neatsiejama nuo technologijų ir interneto plėtros, o bendravimas socialiniuose tinkluose tampa vis labiau svarbus ir gali turėti didelę įtaką šios visuomenės kasdieniam gyvenimui, požiūriams ir santykiams.

Ši pamoka skirta supažindinti mokinius su etišku ir atsakingu elgesiu socialiniuose tinkluose ir autorių teisių svarba, taip pat suteikti žinių ir įgūdžių, kaip išvengti potencialių pavojų, kurie gali kilti dėl neapgalvoto elgesio.

Svarbu mokyti mokinius vertinti kitų nuomonę, gerbti skirtingus požiūrius ir bendrauti pagarbiai ir konstruktyviai, padedant kurti sveiką internetinę bendruomenę. Taip pat, svarbu supažindinti su elektroninėmis patyčiomis ir jų prevencija. Mokiniai turėtų žinoti, kaip atpažinti tokius atvejus, kaip tinkamai reaguoti į jas ir kur kreiptis pagalbos.

Pamoka taip pat supažindina mokinius apie jų elgesio internete pasekmes realiame gyvenime. Tai apima ne tik asmens duomenų atskleidimo, bet ir įžeidinėjimo bei autorių teisių pažeidimo atvejus. Mokiniai supras, kad dalijantis turiniu internete reikia laikytis etikos normų ir teisės aktų.

Mokiniai taip pat sužinos, kad didžioji dalis interneto turinio nėra automatiškai leidžiama viešai platinti, o autorių teisės ir intelektualinė nuosavybė turi didelę reikšmę internetinėje erdvėje.

Ši pamoka ne tik skatins kritinį mąstymą ir vertinimo gebėjimus, bet ir padės mokiniams suvokti, kad internetas yra ne tik išteklius, bet ir priemonė, turinti gilų poveikį jų gyvenimo būdui. Pamoka siekia formuoti etiškus, atsakingus ir sąmoningus interneto vartotojus, kurie suvokia savo vaidmenį internetinėje erdvėje ir žino, kaip ją paversti saugia, skaidria ir bendruomeniška aplinka.

Pamokos trukmė

Orientacinė pamokos trukmė – 40 min., tačiau mokytojas gali ją sutrumpinti pasirinkdamas temas ir priemones savo nuožiūra.

Priemonės

Kompiuteris su projektoriumi ir ekranas arba interaktyvioji lenta, interneto ryšys, lenta arba didelis bloknatas užrašams, spalvotos vardų kortelės.

Pamokos skaidrių rinkinys, kuris gali būti mokytojo pritaikomas konkrečiai pamokai: pateiktis, praktinių veiklų klausimai.

– toks ženklas nurodo, kad aiškinant tam tikrą medžiagos temą ar rengiant veiklą (įvadinį pokalbį, viktoriną, užduotį), galima pasinaudoti interaktyviuoju mokymo objektu, kuris gali būti demonstruojamas vietoje skaidrės. Tai pagyvintų pamoką, labiau atkreiptų mokinių dėmesį, tuo pačiu galėtų padėti mokytojui labiau struktūriškai ar grafiškai pateikti reikiamą informaciją. Reikalingus interaktyviuosius mokymo objektus rasite svetainėje ties kiekvienos temos medžiaga.

Prieš pamoką pasitikrinkite, ar klasėje tinkamai veikia internetas, ar mokykla neblokuoja prieigos prie reikalingų pamokai interneto išteklių.

Šaltiniai

Papildoma medžiaga

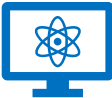
- Pamokėlė „Pažinkite interneto grėsmes ir išmokykite vaikus jų išvengti!“ <https://www.epilietis.eu/kursai/vaiku-apsauga-nuo-interneto-gresmiu/>
- Informacinė medžiaga apie konkrečius socialinius tinklus, žaidimus, interneto grėsmes, vaikų privatumo apsaugą <https://www.epilietis.eu/saugumas-internete/informacine-medziaga/>
- Kaip susitarti su vaikais dėl išmaniųjų įrenginių naudojimo ir sudaryti šeimos sutartį https://e-etika.lt/wp-content/uploads/2020/04/Seimos_susitarimas_SEC.pdf
- Medijų raštingumo medžiaga mokykloms (anglų k.) – <https://www.commonsense.org/education/articles/news-media-literacy-101> .
- Daug naudingų saugesnio interneto patarimų vaikams, tėvams ir mokytojams draugiskasinternetas.lt
- Stabdyk patyčias socialiniuose tinkluose. <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/stabdyk-patycias-socialiniuose-tinkluose/>
- Socialiniai tinklai: kas tavo draugai? <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/socialiniai-tinklai-kas-tavo-draugai/>
- Pažink netinkamą turinį internete <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/pazink-netinkama-turini-internete/>
- Šiandien tu – rytoj apie tave! Diskusijos apie patyčias internete įrašas. <http://pamoka.draugiskasinternetas.lt/siandien-tu-rytoj-apie-tave/>
- Akcija „BE PATYČIŲ“. Leidiniai ir kita informacinė medžiaga, skirta vaikams, tėvams ir mokytojams. <https://www.bepatyciu.lt/>
- Etiško bendravimo principai internete (13+). <https://www.epilietis.eu/kursai/etiško-bendravimo-principai-internete/>

Pamokos planas

1. Etiškas elgesys internete – kodėl tai svarbu (vaizdo įrašas, diskusija, pasakojimas) – 10 min.
2. Kam priklauso turinys internete? – 10 min.
 - Apie autorių teises
3. Garbingas elgesys internete – 10 min.
 - E. patyčių prevencija
 - Tinklo etiketas
4. Ko išmokome? (praktinė veikla, pavyzdžiai, diskusijos, taisyklių sukūrimas) – 10 min.

Skaidrės Nr.	Skaidrės turinys ir rekomendacijos
1.	<p>Etiškas elgesys internete – kodėl tai svarbu</p> <p>Susipažinkite, – pristatykite, paaiškinkite pamokos tikslą, kas vyks jos metu. Galite mokiniams išdalyti spalvotas korteles, ant kurių jie užsirašys savo vardus ir kurias kels atsakinėdami į klausimus.</p>
2.	<ul style="list-style-type: none"> • Pristatykite pamokos temą ir pabrėžkite, kodėl etiškas elgesys socialiniuose tinkluose yra svarbus. • Paklauskite mokinių, kiek laiko jie praleidžia socialiniuose tinkluose ir kokių etinių iššūkių (pavyzdžiui, netinkamą, negarbingą elgesį) jie ten pastebi ar patiria. <p>Tai gali būti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • melagingos žinutės, suklastotos paskyros ir nuotraukos, svetimos nuotraukos; • nemandagios, piktos žinutės, patyčios, priekabiavimas; • įkyrus, tyčinis, kitiems nepriimtinas elgesys; • paskelbta kitų žmonių privati informacija; • ir pan. <p>Svarbesnius ir įdomesnius atsakymus užrašykite.</p>
3.	<p>Etiškas elgesys socialiniuose tinkluose</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pagal anksčiau užrašytus atsakymus, pateikite etiško elgesio socialiniuose tinkluose pavyzdžius (pvz., laikytis taisyklių, neplatinti klaidinančios informacijos, vengti agresijos ir neapykantos skleidimo, nerašyti nepagarbių žinučių ir į tokias neatsakyti, pagarbiai elgtis su kitais). • Kalbėkite apie tai, kaip netinkamas elgesys gali paveikti žmones ir jų reputaciją internete (paprašykite klasės pateikti jiems žinomų tokių atvejų pavyzdžių).
4.	<p>Kas nustato taisykles internete?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teoriškai – patys interneto vartotojai • Realiai – šalių valdžia, turinio savininkai <p>Nors internetas sugalvotas kaip vieta be taisyklių, kur tvarką daro pati interneto vartotojų bendruomenė, tačiau realiai internete galioja tos pačios taisyklės kaip tikrame gyvenime. Pavyzdžiui, baudžiama ir už grasinimus internete, įžeidžiančius komentarus, svetimos paskyros pasisavinimą.</p>

5.	<p>Kam priklauso turinys internete?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Interneto turinys – bet kurie tekstai, paveikslėliai, muzika, vaizdo įrašai, programos ir pan. • Kaip ir realiame pasaulyje, turinys internete priklauso autoriams (kurie jį sukūrė) ar savininkams (kas šį turinį įsigijo iš autorių). Dar gali būti tarpininkai, kurie šį turinį platina įgaliodami autorių ir savininkų. • Nors interneto turinys būtų viešas, tik jo autorius ar savininkas sprendžia, kas ir ką gali daryti su jam priklausančiu kūriniu. • Kas ir ką gali daryti su kūriniu, nurodoma šio kūrinio naudojimo sąlygose (licencijoje) arba visos svetainės ar tinklalapio taisyklėse. • Kol nežinome kūrinio naudojimo sąlygų, tol negalime jo kopijuoti, platinti, perdaryti ir naudoti pakartotinai.
6.	<p>Autorių teisės</p> <ul style="list-style-type: none"> • Paaiškinkite, kas yra autorių teisės ir kodėl jos yra svarbios. • Parodykite pavyzdžių, kaip pažeidžiamos autorių teisės socialiniuose tinkluose (pvz., kopijuojant ir dalijant kitų žmonių nuotraukas ar įrašus be jų leidimo). • Paaiškinkite, kada galima kūrybiškai naudotis kitų nuotraukomis. <ul style="list-style-type: none"> ○ Pavyzdžiui, Kūrybinių bendrijų licencijos. ○ Parodykite, kaip tinkamai cituoti ir naudoti informaciją iš kitų šaltinių, kad būtų išlaikytos autorių teisės. • Už vaikų padarytus autorių teisių pažeidimus tėvams ir globėjams gali būti taikoma atsakomybė.
7.	<p>Garbingas elgesys internete</p> <ul style="list-style-type: none"> • E. patyčių prevencija <ul style="list-style-type: none"> ○ Nedalyvauti, nekurstyti, neskatinti, neplatinti. ○ Kreiptis pagalbos į tėvus ir mokytojus • Tinklo etiketas <ul style="list-style-type: none"> ○ Bendravimas internete vyksta pagal svarbiausią taisyklę: gerbk kitą žmogų. Interneto vartotojai yra gyvi žmonės ir reikia gerbti jų pažiūras, jausmus, įsitikinimus. Kito žmogaus kultūra, kalba ir humoro jausmas gali skirtis. • Garbingas elgesys socialiniuose tinkluose <ul style="list-style-type: none"> ○ Negalima apsimesti kitu žmogumi, nurodyti daug vyresnį savo amžių, jei dėl to apeinamos to tinklo taisyklės, skelbti savo ir kitų asmeninius duomenis. Tai gali pritraukti suaugusius ar piktavalius vartotojus. ○ Nedera platinti nepatikrintos ar melagingos informacijos. <p>E. patyčios dažniausiai kyla mokiniams platinant melagingą, iškraipytą, neatsargiai internete vaikų paskelbtą turinį. Tai gali būti ne tik žinutės socialiniuose tinkluose, bet ir trumposios žinutės (SMS) su nuorodomis. Vaikai turi žinoti, kad e. patyčiose dalyvauti, persiųsti pikty žinučių, į jas atsakyti negalima. Svarbu netylėti, prireikus kreiptis į tėvus, mokytojus ar kitus patikimus suaugusiuosius.</p> <div data-bbox="325 1843 438 1939"> </div> <p>(Garbingas elgesys internete)</p>

<p>8.</p>	<p>10 tinklo etiketo taisyklių</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Gerbk žmogų. 2. Internete laikykitės tų pačių etikos taisyklių kaip ir įprastame gyvenime. 3. Suprask situaciją. 4. Taupykite kitų žmonių laiką. 5. Sukurkite gerą savo įvaizdį internete. 6. Dalykitės savo žiniomis. 7. Valdykite savo jausmus. 8. Gerbk kitų žmonių privatumą. 9. Nepiktinaudžiauk savo padėtimi. 10. Atlaidžiai žiūrėkite į kitų žmonių klaidas. <p>(Laisvas aktualių Netiketo punktų vertimas).</p> <p>Tinklo etiketas (Netiketo, Netiquette) sukurtas 1995 m., www.ietf.org standartas RFC 1855. Mokė elgtis mandagiai ir santūriai, tausoti ribotus to laiko interneto išteklius. Jokių kitų saugumo klausimų, tik konfidencialumas ir privatumas, daug techninių klausimų. Tai buvo tik rekomendacijos. Originalus tekstas: https://web.archive.org/web/20051231182850/http://perkunas.vtu.lt/kompiuteriai/rfc1855lt.html</p> <p>Vėliau šios taisyklės buvo interpretuojamos ir naujoviškai aiškinamos. 2016-2019 m. buvo organizuojami Tinklo etiketo rašiniai, konkursai Lietuvos mokyklose (galima pasinaudoti internete išlikusiais pavyzdžiais). Tinklo etiketo pamokėlė internete: https://www.epilietis.eu/kursai/etisko-bendravimo-principai-internete/</p> <div style="display: flex; align-items: center;"> (10 tinklo etiketo taisyklių) </div>
<p>9 arba 10</p>	<p>Praktinė veikla (10 min.) 1 variantas.</p> <p>Etiško internetinio elgesio diskusija: Padalykite mokinius į kelias grupes ir paprašykite jų aptarti skirtingus internetinio elgesio scenarijus. Kiekvienai grupei teikiamos situacijos, susijusios su Netiketu, duomenų apsauga ar autorių teisėmis, o jie turi nuspręsti, kas yra etiško elgesio pavyzdys, ir kas ne. Po diskusijos grupės dalijasi savo išvadomis su visa klase.</p> <p>Siūlome nagrinėti tokias situacijas.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Privatumo pažeidimas. Aptarkite situaciją, kurioje asmeninė informacija ar nuotraukos buvo paskelbtos internete be leidimo. Mokiniai turėtų apsvaistinti, kokie gali būti padariniai ir kaip galima apsaugoti savo asmeninius duomenis. 2. Netiquette (elgesio taisyklės internete): Pateikite situacijų apie geras ir blogas elgesio patirtis internete, pvz., netoleranciją, šmeižtą, nekorektišką kalbą arba žinučių siuntimą visiems savo kontaktams be jokio aiškaus tikslo. Mokiniai turėtų svarstyti, kaip jie patys elgiasi ir kaip galėtų pagerinti savo internetinį elgesį. 3. Internetinis priekabiavimas (angl. cyberbullying). Diskusija gali prasidėti nuo to, kas yra laikoma priekabiavimu, ir apie tai, kaip tai gali pakenkti žmonių emocinei gerovei. Mokiniai gali aptarti, kaip atpažinti ir sustabdyti priekabiavimo atvejus bei kaip pranešti apie juos.

	<p>4. Autorių teisių pažeidimas: Pateikite situaciją, kai žmonės kopijuoja ir platina internete kitų darbus be leidimo arba tinkamai nenurodę autoriaus. Mokiniai turėtų aptarti, kodėl tai neteisėta ir kaip būtų galima atsižvelgti į autorių teises internete.</p> <p>5. Draudimo ar amžiaus apribojimų ignoravimas: Aptarkite atvejus, kai internetinės svetainės (socialiniai tinklai) taiko tam tikrus amžiaus apribojimus. Mokiniai gali apsvarstyti, ar tokius apribojimus ignoruoti yra etiška, ir kokias gali turėti pasekmes.</p> <p> (Etiškų ir neetiškų poelgių pavyzdžiai)</p> <p>2 variantas. Pasiūlykite mokiniams dirbti grupėmis ir sukurti internetinio elgesio kodeksą savo mokyklai arba bendruomenei. Jie turi apibrėžti taisykles ir gaires, kaip elgtis internete etiškai ir atsakingai. Šias taisykles vėliau galima paskelbti viešai mokykloje arba mokyklos (bibliotekos) interneto svetainėje. Jei mokiniams pritrūktų minčių, pasinaudokite Netiketu.</p>
11	<p>Pabaigos skaidrė. Pakartokite pamokos svarbiausius punktus ir pabrėžkite, kad etiškas elgesys socialiniuose tinkluose ir pagarba autorių teisėms yra atsakingo ir saugaus internetinio elgesio dalis. Apibendrinkite pamokos patirtį.</p>